

# גליון באר הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של  
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

אחרי - קדושים

מכון  
באר  
האמונה



# תוכן הענינים

## פרשת אחרי - קדושים

|    |                                                           |
|----|-----------------------------------------------------------|
| א  | לא תיקום - כי ה' אמר לו קלל .....                         |
| ב  | אל ישב במקומו - יניח בביבול להקב"ה להנהיג עולמו .....     |
| ד  | הכל הכל - עצה בנגד הנקימה .....                           |
| ה  | בצדק תשפוט את עמיתך - כמה עצות לדון לבף זכות .....        |
| ו  | רואה ננעי עצמו - מדוע ידין לבף חובה .....                 |
| ז  | ואהבת לרעך כמוך - עניני תיקון המידות שבין אדם לחברו ..... |
| יא | קדושים תהיו - מעלת ושבר המתקדש בקדושה של מעלה .....       |
| יד | למען נסותך - ע"י הנסיונות מתעלים אנו יותר ממלאכים .....   |
| טו | והדרת פני זקן - כיבוד בני שיבה כסגולה ליראת שמים .....    |
| טז | קדושים - אין קדושה בתורה .....                            |

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

## באר הפרשה - אחרי - קדושים

לא תיקום - כי ה' אמר לו קלל

לא ממנו באה אלא כשליח שנשלח מן השמים. וז"ל ה'חינוך' (מצוה רמא), 'משרשי המצוה, שידע האדם ויתן אל לבו כי כל אשר יקרהו משוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך הוא. ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא. על כן כשיצעררהו או יכאיבו אדם, ידע בנפשו כי עוונותיו גרמו, והשם יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקום ממנו כי לא הוא סיבת רעתו, כי העוון הוא

בפרשתו (קדושים, יט יח) 'לא תקום ולא תטור את בני עמך', ומבאר ב'ספר החינוך', כי המאמין באמונה שלימה ותמימה שאי אפשר לאדם לעשות מאומה מעצמו - בלא שיכריזו על כך משמים, אינו נוקם ברעהו, דמדוע ינקום במי שלא הרע לו מאומה, שהרי אין אדם נוקף עצבעו מלמטה עד שמכריזין עליו מן השמים (חולין ז:), נמצא שהרעה שגמל עמו רעהו

א. הנה מצינו בחז"ל שאף הנמנע להיטיב למי שמנע עצמו מלהיטיב לו נחשב כ'נוקם', וכמו שאמרו (יומא כג.) 'איזוהי נקימה, אמר לו [ראובן לשמעון] השאילני מגלך, אמר לו [שמעון] לאו. למחר אמר לו [שמעון לראובן] השאילני קרדומך, אמר ליה [ראובן] איני משאילך כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה'. ומבאר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (ח"ח על התורה), כי רצו להורות לו, מה לך להתלונן על חברך, הרי מן השמים לא רצו שהוא ישאילך, משל למי שנכנס לבית המדרש ומבקש, מי כאן ראובן, מי כאן ראובן, ולא נמצא שם ראובן... וכי יעלה על דעתו לעזוק ולגעור באחד מהם, מדוע אינך ראובן... אין לו אלא לחזר אחר 'ראובן' שלו במקום אחר. כיו"ב, מדוע יקצוף על חברו שלא אבה להשאילו מכליו, הרי סימן הוא כי מן השמים לא אבו שפלוני יהנה אותך מכליו. ומסיים שם, וז"ל. אשרי אנוש יצייר זה תמיד במחשבתו בכל מאורעותיו בחייו הפרטיים ובמסחרו, ולבו יהיה בריא ושלם - לא תעלה קנאתו על אחרים, לא ינקום ולא יטור.

ב. אדרבה המאמין ישיב טובה תחת רעה, שהרי עפ"י אמונתו לא הרע לו זה האיש מאומה, מדוע לא ייטיב לו כמו שהוא מייטיב לכל איש מישראל... וכך איתא בפירוש ר' סעדיה גאון על תהלים (מא י) 'גם איש שלומי אשר בטחתי בו אוכל לחמי הגדיל עלי עקב... ואשלמה להם' - ישלם להם טובה תחת רעה כפי שה' רוצה ממנו, וכמו שאמר (שם יב) 'בזאת' (- שאשיב להם טובה תחת רעה) ידעתי כי חפצת בי'. והוא דבר ה' (בפרשת קדושים) לא תקום ולא תטור את בני עמך.

איתא מהרה"ק מקאמרנא זי"ע (נתיב מצוותיך, נתיב האמונה שביל א אות ד) וז"ל. מי שמאמין שאין שום תנועה במקרה, הוא (אמונה זאת) מרפא לנפש מכל תחלואיו - כולל כל מידות טובות, לאהוב את חברו אף שעושה לו רעות ומבזה אותו, כי אין שום מקרה בעולם אף דיבור קטן. ובדין שמים נעשה זה שלוחו של מקום לבזות אותו ולחרף אותו... צא ובדוק נפשך, ותמצא שבלתי גזירות עליון אי אפשר ששום נברא יצער אותו אפילו צער קטן, ולכן יקבל באהבה ובחיבה ובשמחה, ויתרפא 'נפשך' יותר ממאה אלף אלפים תעניות וסיגופים, עכ"ל.

הדרך הישרה שיבור לו האדם - להיטיב אף למי שלא גמל עמו טובה ולא עוד אלא שהוסיף להרע לו, כי בזה יקנה בנפשו קנין נצח 'אהבת חיים' למהדרין מן המהדרין. וכך סיפר הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע לב"א הרה"ק ה'ברכת אברהם' זי"ע, באחד ממסעותי לפקוד את אנשי שלומנו בעיירותיהם נזדמנתי לעיירה אחת בה ישבנו ב'התוועדות' עם החסידים בשתיית 'לחיים' ודיבורי קודש, והנה קפץ עלי רוגזו של אחד היושבים במסיבה אשר מצא 'פירכא' וסתירה לכל דיבור שאמרתי ולכל 'עובדא' (סיפור) שספרתי, מתחילה לא הבנתי כוונתו... ברגע שהבנתי כי אין כוונתו אלא לקנטרני החילותי להקל עליו את המלאכה, בסיפורים ודיבורים שבנקל אפשר להפריכם מכל וכל... מה אומר לך, לבו של הלה נהפך לגמרי לגמרי, וכהיום נעשה לי לידיד ואוהב נאמן, ואינו רק מידידי הנאמנים, אלא כל אשר לו יתן בעבורי, וגם הוא מוכן ומזומן למסור נפשו עלי... התדע, מדוע נהגתי כן, כי כך היא דרכה של תורה וכל איש יהודי מחויב לנהוג כן, אך הסיבה שהנני מספר לך 'מעשה' זה, לומר לך עצה טובה (עפ"י טבעי בני אדם ולא מצד ה'מוסר') כי רק בדרך זו תקנה את לב שונאך ותהפכהו לאוהבך הגמור, וירוח לך.

כבר מצינו כדברים האלה ב'ראשית חכמה' (שער הענוה פ"ד אות מג בנדמ"ח) וז"ל 'ואמר החכם מעולם לא חרפני אדם יותר מפעם אחת, כי בפעם הראשונה אסבול חרפתי ולא יחרפני שנית'.

המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום (שמואל ב' טז יא) (אמו) להמליץ על אלו המסובבים בעולם הזה בהרגשה הניחו לו ויקלל כי אמר לו ה' קלל, עכ"ל.

אל ישב במקומו - יניח כביכול להקב"ה להנהיג עולמו  
בפרשתן (קדושים, יט ג) 'איש אמו ואביו תיראו', ובגמרא (קידושין לא.), 'איזהו מורא - לא יעמוד במקומו',  
דרוש דרש הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"א ד"ה איש - אל ישב במקומו, כי ה'מנהל' של העולם הוא הקב"ה,

וכך אומרים משם הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע 'מעולם לא נצחתי איש בעולם ולכן מעולם לא ניצח איש אותי'...  
כתב הגר"ח מוולאז'ין זצוק"ל לנכדו וז"ל 'ושלא להכניס שום קפידא בלבך על שום אדם, ואצ"ל שלא להשיב בקפדנות לשום אדם ועל ידי מידת הסבלנות משיג האדם רצונו יותר מאשר ע"י כל תקיפות שבעולם' (כתבי ר"ז מסלנט עמו' קטז).

ומעולם מצאנו לגדולי ומאורי הדור שנהגו במנהג קדוש זה - להשיב טובה תחת רעה. בימי חורפו התגורר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע בעיר 'ביאלה', בשכונתו היה דר אברך שהיה יורד לחייו והיה רודפו עד חרמה. השנים עברו, ומלחמת העולם הראשונה עברה על העם היהודי והותירה רבים מאחינו בני ישראל ערירים וחסרי כל, ביניהם היה האברך הלז שנשאר ללא בית דירה וללא מאכל לפיו. אך הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע היה דואג לכל מחסורו, והיה שולח לו בלי גבול מאכל ומלבוש וכל הצטרכויותיו.

וכל כך הרבה להטיב עם 'רודף' זה, עד שנכנסה הרבנית אליו ואמרה - רואה אני שאי אפשר לך 'לשכוח' את אשר עשה לך אדם זה בעיר ביאלה, ומבינה אנכי, שהינך רוצה להשיב לו 'טובה' תחת הרעה אשר גמלך, אבל מאד תמהתי, מדוע תטיב לו כל כך הרבה טובות, הרי הוא לא גמלך כל כך הרבה רעות כפי הטובות שהינך מחזיר לו... עוד מסופר, שפעם יצא מחדרו של הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע בנו בכורו הרה"ק רבי מאיר הי"ד כשהוא נסער מאד, וגילה שראו עיניו בחדרו של אביו הק', שיש יהודי אחד החותר תחת הנהגתו של אביו באופן נבזה ביותר, ולאידך מגיע גם הנה מפעם לפעם, ועושה את עצמו בחניפות כחסיד מן המניין. כעת נתגלה לי קלונו, כי 'מחוצץ' זה כתב מכתב הלשנה ו'מסירה' לשלטונות אשר בפעטערבורג - ובו שם עלילות דברים על הרבי, ולגודל חוצפתו כתב באותו זמן ובאותו מקום מכתב אל הרבי ובו חרט עלי גליון דברי חנופה ושבחים, אך הקב"ה מצילנו מידם - ונתחלפו ב' המכתבים, המכתב שהיה מיועד אל הרבי נשלח לפעטערבורג, ואילו אגרת החרפה והמלשינות עשתה את דרכה אל ביתו נאווה קודש של הרבי, וכעת ראיתי את המכתב אצל אבי הק', ובזה אמרתי לעצמי 'אכן נודע הדבר' - כי מעודי תמהתי על מה ולמה מקרב אבי הק' את בר נש הלז, ועתה משראיתי כי 'רודף' הוא את אבי מבין אנכי מדוע אבי מכבד ומוקיר מאד יהודי זה...

ובעת הצורך 'ישכח' מה שחברו עולל לו, וכך אמר הרה"ק ה'דברי יואל' זי"ע כי ידוע מה שכתבו הראשונים (תשבץ קטן תסד-תסו) שכל מעשי ומנהגי מעמד החופה אנו למידים ממעמד מתן תורה. האבוקות של אש המה כדוגמת האש והלפידים הבעורים, ז' הברכות הם נגד שבעת הקולות וברקים; וכן כל הדברים. ומה שנוהגים לשבר כוס תחת החופה (רמ"א אבה"ע סה ג) ביארו (פמ"ג או"ח משב"ז תקס סק"ד) שהוא זכר ל'לוחות ראשונות' שנשתברו. ואמר הרה"ק ה'דברי יואל' זי"ע שהרי בשבירת הלוחות נגרמה שכחת התורה לישראל (עירובין נד.), וזאת מרמזים לחתן וכלה בשבירת הכוס - בראשית דרכם בבניין בית נאמן בישראל, זכרו כלל גדול, בכדי לשמר את השלום בבית, פעמים שעל האדם לשכוח מה עשו לו וכדו', ויעשה עצמו כמי שאינו זוכר מאומה, ובזה ירבה ויגדל השלום באהלם.

ג. פעם פגש הגאון ה'בית הלוי' זצ"ל את אחד מתלמידיו משכבר הימים ושאלהו 'מה עיסוקו של מר ומה הוא עושה', ויען התלמיד שהוא עוסק בעשיית צוקע"ר בשותפות עם גיסו ומשם פרנסתו. חזר ה'בית הלוי' ושאלו מה מעשיו, ושוב ענה שעוסק בעשיית הצוקע"ר. אחר ששילשו שאלתם ותשובתם נענה ה'בית הלוי' ואמר, הנה אתה חושב שיש לי איזו חסרון בהבנה, לא כן, אלא לך יש חסרון בהבנתם של דברים. כי אילו שאלתי מה הקב"ה עושה עמך היה לך לענות בסיפורי הפרנסה הבאים לאדם מן השמים. אבל מכיוון ששאלתיך מה אתה עושה עליך לענות בעסקי 'יראת שמים', כאומרם (ברכות לג:) 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'.

והוצפה היא לישב במקום זה - ולחשוב על עצמו שהוא מנהיגו של עולם.

ושעל, אם רק ישאיר עיניו פקוחות מיד יראה את הנהגת הבורא בכל צעד ושעל מהליכות חייו. ומ"מ, עיקר הכל הוא להאמין מבלי ראות העין, רק באמונה והאמת אני, כי אך הסומא ש'עוצם עיניו מראות', פשוטה". והנה, במתן תורה נאמר (שמות כ טו) 'וכל אינו רואה את הנהגת הבורא על כל צעד העם רואים את הקולות', והקושיא עולה מאיליה כיצד

בשם הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע אמרו להמשיל, פעם איקלע 'בן כפר' לתחנת הרכבת, והנה רואה הוא אדם העומד לצד הרכבת וחצוצרה בפיו, וראה זה פלא - כשאדם זה מצפצף פעם אחת ממהרים כל הקהל לעלות על הרכבת, אחר כמה רגעים יוסיף הלה לצפצף בשנית ואז אף ה'נמושות' ימהרו כל עוד נשמתם באפם לעלות על הרכבת, לאחר מכן יצפצף הלה בשלישית ותחל הרכבת במסעה. נתפעל הכפרי מכוחו של זה האיש, ועד מהרה ניגש אליו ואומר לו בחנופה, לכבוד גדול הוא לי להכיר את מנהיג ומנהל הרכבות, איש אשר על פיו יישק כל דבר. מילא האיש שחוק פיו, באמרו, טעות גדולה טעית בני, אינני אלא 'פועל' קטן, הממלא אחר כל הוראותיו של המנהל היושב כאן למעלה במקום מהודר ולבוש מחלצות, והוא זה שמרוויח הון תועפות מכל נסיעה ברכבת, על פיו יישק כל דבר והוא הקובע את כל החוקים ומועדי הנסיעות. אני איני אלא שליח פשוט. כיו"ב יש לכל אחד מאתנו להביט על מפעלותיו בזה העולם - כשנראה לו ש'הוא' משדד מערכות, ידע שאינו אלא כ'שליח' לקיים ציווי ופקודת בורא עולם - 'מנהל' העולם...

ד. שמעו נא למעשה נס ופלא שאירע ממש לאחרונה, באחד הבנינים שברח' שד"ל בבני ברק דרים שני שכנים. זה מכבר היה דר מלמעלה יהודי מבוגר בעל ממון, ומתחתיו אברך מן השורה. כשבא האברך לדור באותו הבנין היה הדבר על תנאי שעליו להשתתף ב'ביטוח' (אינשורנס) של המעלית (עלעוויטע"ר) וסך הכל עליו לשלם בכל חודש 500 שקלים (סכום מכובד אצל אברך מן השורה). מה גם שמעלית הייתה נשברת ומתקלקלת כל 'שני וחמישי' (ועלות התיקונים לא היו בכלל שירות הביטוח), האברך היה משתתף בהוצאות כי כן הותנה עמו - אעפ"י שלא היה לו כל צורך במעלית (שהרי הוא דר בקומה התחתונה), כל זה היה עד כשבעה חדשים, אז נסתלק לעולמו השכן שממעל והדירה נשארה ריקה, מלבד איזה שיעור תורה שקיים שם הן מפעם לפעם - לעילוי נשמת אביו המנוח בעל הדירה, לאחר כמה שבועות נשברה המעלית באופן שהוכרחו להחליף בה חלקים רבים - בסך עשרים אלף שקלים, נענה האברך 'עד כאן', כי כבר אין במעלית צורך נחוץ כל כך, וה20,000 שבין כך ובין כך אינם תחת ידי ישארו בידי בעל הגמ"ח...

כעבור מחצית השנה (לפני כחודש ימים) 'נזכר' בנו של המנוח ז"ל שיש מעלית ב'בנין האב' והיא דורשת תיקון, ולפליאת השכן - האברך, מה יום מיומיים, והרי זה כששת חדשים עומדת לה המעלית בקומה העליונה בדלתיים פתוחות ואין לה כל דורש ומבקש, מה לך כי נזכרת בה, מדוע לבזבז סתם עשרים אלף שקלים, אמר לו הבן, הרי ידעת שבזמנים קבועים יש בדירת אבי 'שיעור תורה', ואולי בקרוב אשכיר את הדירה, על כן, ראשית דבר הנני רוצה להעמיד את המעלית על תילה ולתקנה, ובער הבן בתבערה נוראה עד שהזמין מיד מיד טכנאי המומחה למעליות, בשעה 11 בבוקרו של יום הגיע הטכנאי, פנה אל הקומה העליונה שכפי הידוע המעלית עומדת שם בדלתיים פתוחות, ולתדהמתם היא סגורה ונעולה, מיד פרץ אותה הטכנאי, ומצא בה, נער ילד קטן היושב על ריצפת המעלית כשהוא לכוד בה זה כשעתיים, כי בבוקר בהליכתו לבית תלמודו הייתה השעה מוקדמת ונכנס לשחק באותה מעלית, משנכנס ושיחק בכפתוריה נסגרה עליו הדלת, צעק הנער ואין מושיע לה, כי רק שכן אחד - האברך הנ"ל דר באותו הבנין, בקומה שמתחת לה, ולא נשמע קול הנער... וראה כמה סיבב הקב"ה והכניס אחר ששת חדשים ברען (תבערה) בבנו של המנוח לתקן את המעלית תיכף ומיד, ויגדל הפלא, שלמעשה נתקררה דעתו של הבן והחליט שלא להוציא ממון רב כ"כ על המעלית - ולא מחמת ש'נודע' לו יקרת התיקון שהרי מתחילה הכיר בסכום הלזה, ואין כאן כל הסבר אחר, רק לומר שהקב"ה בורא ומנהיג את העולם, וסיבב כל זה להציל נפש אחת מישראל (יחד עם הצלת הוריו ומוריו וכו').

ה. וכמו שהיה אומר הרה"ק רבי שלומק'ה מזויעהיל זי"ע, שלמה המלך היה חכם העולם (מלכים א' ה יא) ואעפ"כ הוא עצמו אמר (קהלת ב ט) 'אף חכמתי עמדה לי', וראשי תיבות של אף הוא א'מונה פ'שוטה, כי רק האמונה הפשוטה היא שעמדה לאבותינו ולנו.

לו ריקה אם לא ראית לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה, נתן בו עיניו ועשאו גל של עצמות. וביאר הבני יששכר שמתחילה לא הענישו רבי יוחנן, ורק לאחר שאמר כשם שאמרת כך ראיתי, וגילה בזה שאינו מאמין אלא למה שעניו רואות, אזי נתן בו רבי יוחנן את עיניו וכו', כי כל מהותה של האמונה אינה לפי הנראה בעיניים, אלא לפי המקובל ונשמע מאבותינו ורבותינו.

ומהאי טעמא נוהגים לתת יד על העיניים באמירת פסוק ראשון בקריאת שמע (וכמובא בשו"ע או"ח סי' ס"ה) להורות שאנו מסלקים מעמנו את כח הראייה, ואמונתו הזכה והטהורה בה' אלוקינו ה' אחד היא רק מכח הנשמע והמסורת מדור דור ולא מכח הראייה.

#### הכל הבל - עצה כנגד הנקימה

עצה מצינו בדברי ה'כלי יקר' (בר"ה אב"ל) לשבך כעס וחימה ולהשקיט רוחו מיצר ותאוות הנקמה, וז"ל. 'למה הדבר דומה, לתינוק המשחק ועושה מעשה נערות באיזו בנין או כל דבר אחר, ובא איזה אדם וקלקל כל מעשיו אשר בנה ואשר נטע הילד. והילד צועק לפני אביו צעקה גדולה ומרה על זה, ואילו היה אביו משגיח בו ועושה רצונו היה הורג לזה האדם. אמנם אביו אינו משגיח בקולו כלל, כי אף אם הקמן כפי מיעוט שכלו חושב שזה הגדיל לעשות לו רעה גדולה, מכל מקום האב רואה בשכלו שאין הדבר כן, ושכל מעשה הבן היו הבלים, מעשה תעתועים, ואינן כדאים שבעבורם יהיה לזה כאויב ומתנקם, כי כפי האמת לא עשה לו זה כלום. כך הוא הענין בין אביו שבשמים

ניתן לראות קולות, ולכאורה היה צריך לומר וכל העם שומעים את הקולות, ופירשו חז"ל (במכילתא והובא ברש"י) רואין את הנשמע, שנעשה נס וראו את הקולות שהיה בהם ממשות (רש"י שבת פח:). וביאר הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (סיון מאמר ה' אות יט) לאיזה תכלית הפליא הקב"ה לעשות נס גדול כזה אף שלכאורה אין צורך [והרי אין הקב"ה עושה נס לחינם]. אלא, להורות לנו את יסוד האמונה שאינה נבנית על ידי ראייה ומחקר, כי אם על ידי האמונה הפשוטה אשר קבלנו מאבותינו ומאבות אבותינו עד דור מקבלי התורה בהר סיני, וחוש השמיעה הוא העיקר לתורה, על דרך שנאמר (ישעיה נה ג) 'שמעו ותחי נפשכם', ומהאי טעמא ראו את הקולות, ללמדם שיסוד האמונה הוא שמיעת הקולות וחוש הראיה מתבטל לשמיעה. וכדברים הללו כתב גם בנפש החיים (ש"ג פ"א) שרואים את הקולות היינו שראו בחוש את אמיתות ומציאות הקולות היוצאים מפי הגבורה.

עפ"ז ביאר הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע הא דאיתא בגמ' (סנהדרין ק.) שדרש רבי יוחנן, עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהן שלשים על שלשים אמות וחוקק בהם עשר ברום עשרים ומעמידן בשערי ירושלים וכו', לגלג עליו אותו תלמיד, שהרי אפילו בגדלה של ביצת העוף (הנקרא 'צילצלא', והוא עוף גדול) לא מצינו, וכיצד תמצא אבן טובה שגודלה פי כמה וכמה - שלושים על שלושים אמה... לימים הפליגה ספינתו בים, וראה למלאכי השרת המנסרים אבנים טובות ומרגליות, אמר להו אלו למי, אמרו לו המלאכים, עתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים, משחזר התלמיד מצא את ר' יוחנן יושב ודורש דרשות בתורה, אמר לו, רבי, דרוש, ולך נאה לדרוש, כשם שאמרת כך ראיתי, אמר

עוד העיד הגה"צ רבי אליהו ראטה משם רבו הרה"ק רבי שלומק'ה זי"ע, כשמזדמן לאדם ענין 'השגחה פרטית' אין לו לשמרו בסוד בינו לבין עצמו, אלא מוטל עליו חוב קדוש לפרסם את גילוי ההשגחה שהייתה לו.

ו. והוסיפו לפרש בזה, שאמר לו רבי יוחנן, לשיטתך שאין לו אלא הנראה בעיניים, אם כן אף נשמה אין כך שהרי היא אינה נראית, ומדויק אומרו 'ריקה' מלשון ריק, שבפנימיותך הינך ריק מהנשמה המחיה את הגוף, ומשום כך נענש שנעשה גל של עצמות שהיה בזה מידה כנגד מידה, שמאחר שאינו מאמין אלא בנראה בעיניים אם כן נלקח ממנו נפשו ונשמתו שאינה נראית ולא נשאר אלא הגוף מבחוץ בלא הדבר המקיימו.

בצחות מספרים על 'ההוא גברא' שבסכלותו כי רבה טען ואמר, אינני מאמין בה' (רח"ל), כי לא אאמין למה שלא אראה בעיני, על כן, מכיוון שבעיני לא אראה את הקב"ה מנין לי שצדקו דבריכם... מה ענו לו השומעים, אף אנו נענה ונאמר, כי שוטה גדול אתה, ואין לך אפילו טיפת שכל... נפגע הלה עד עמקי נשמתו... תמהו השומעים, מדוע בושתי וגם נכלמתי. הרי אין שכלך נראה לעיניים. ואלא מהי טענתך, שבמוחקר שוכן שכלך, איננו מאמינים למה שאיננו רואים בעיניים...

לברואיו אשר לפי מיעוט השגתם הם חושבים כי כל עניני העוה"ז יש בהם צד מעלה ושלמות, והנוגע בכבודם או בגופם או בממונם נראה להם כי הגדיל לעשות עמהם רעה...

בצדק תשפוט את עמיתך - כמה עצות לדון לכף זכות

בפרשתן (קדושים, יט טו) 'בצדק תשפוט את עמיתך', וברש"י, 'הוי דן את חברך לכף זכות', והנה אמרו חז"ל (אבות ב ה) 'אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו' וכתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (שפ"א אבות, שם) כלומר, ולמקום חברך אי אפשר להגיע לעולם, כי

ז. וכבר אמרו לרמז בקרא (תהילים לד יג) 'מי האיש החפץ חיים, אוהב ימים, הדבר הראשון הקודם לכל הוא: לראות טוב. ובאמת, בכל עת אפשר לאדם למצוא איזה כף זכות - כאשר יחשוב ויתבונן עד היכן מגיעה ה'לימוד זכות' שמלמד על עצמו... וד"ל.

שמעתי מחכם אחד פמ"מ שליט"א, מדוע נקטו חז"ל בלשונם 'כף' זכות, כי מדרך 'המזלג' להוציא דבר אחד מתוך הרבה, כדוגמת התוחב את המזלג בבשר הנמצא בתוך צלחת מלאה שאינו מוציא אלא את הבשר, לעומת זאת המכניס כף לקערה הרי הוא נוטל ומעלה את כל אשר 'נכנס' בכף, כיו"ב, יש לך להביט על חברך עם 'כף' - לא למצוא רק חסרונותיו כמוציא במזלג דבר אחד מכלל דברים הרבה, אלא כשהינך מתבונן בו - בחסרונותיו, ראה נא עמהם יחד גם את ה'מעלות' שבו. ובזה פירשו את לשון המשנה (אבות א ו) 'והוי דן את כל האדם לכף זכות', שלא ידון רק את אותו החסרון אלא את כל האדם - כל מהותו על שלל מעלותיו.

בדרך צחות אמר הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע לבאר, מהו לשון כף זכות, כי ברצות האדם ליטול דבר מאכל המונח בתחתית הקדירה, מה יעשה - יהפך ויגיס ב'כף' עד שימצא את אשר יחפץ. כיו"ב הרואה בחברו חשד של צד חובה, יגיס ויהפוך הנה והנה בצד הזכות, עד שימצא את הדרך להצדיקו.

עוד אמר בזה, משל למי שבא ללבוש מנעל לרגלו, אך לא עלה הדבר בידו מכיוון שהנעל קטנה ממידת רגלו, מה יעשה, יכניס לתוך הנעל 'כף' המיוחדת למנעלים ואז תכנס רגלו, והרואה יתמה - וכי הכף הרחיבה את המנעל, או הקטינה את רגל האדם, לא ולא. והיאך נכנסה רגלו - איני יודע, אבל זוהי המציאות - הכף דוחפת ומכנסת את הרגל לתוככי המנעל, וכיו"ב הוא ה'דן לכף זכות' - אף שלא ימצא דרך להבין את מעשיו של האדם בצד הזכות, יקח כף לזכותו וימצא תירוץ אפילו בדוחק להוציא צדקו לאור.

הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע העיד על זקנו הרה"ק מהר"י זי"ע שהיה אוהב מאד את דרך פלפול של תורה, ובכל עת מצוא היה מתפלפל כדת של תורה (כשיצא ספר חידושי הרי"ם שיש בו חידושים הרבה בדרך הדרוש והפלפול, הורה לנכדיו שירכשו את הספר הזה). ובעצמו ביאר טעם הדבר כי לפעמים קשה מאד ללמד זכות על יהודי, אך בדרך הפלפול אפשר תמיד ללמד זכות. ומתוך אהבת ישראל יתירה זו אהב הרה"ק את דרך הפלפול.

מעשה ברב גדול מיישראל שדרש דרשתו בביהמ"ד גדול ומפורסם בארה"ק, והנה רואה הרב שבירכתי ביהמ"ד יושבים שניים שאינם פוסקים לרגע מלשוחח ביניהם (והדבר הפריע לרב), בגמר הדרשה עברו קהל השומעים להודות לרב על דיבוריו הנפלאים ואף אלו השניים באו בין כל הקהל... וישאלם הרב, על מה הנכם מודים, וכי דבר אחד מדברי נכנס באזנכם, ויען האחד מהם, הנה חברי העומד לצידי מבני חו"ל הוא, ואינו מבין את שפתו של הרב, כי רק ענגליש (אנגלית) יבין הלה, ע"כ ברצונו כי עז לשמוע את דבריו החוצבים להבות אש של הרב בא ונתיישב לידי ואנכי הקטן תרגמתי לו את כל דברי הרב בדרשתו הנפלאה. לימים סיפר הרב את דבר המעשה לפני תלמידיו, והוסיף לומר, הביטו וראו 'דן לכף זכות' עד היכן הוא בא...

וכבר אמר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאלוב זי"ע (עשר צחצחות בערך רי"א מקאלוב) ש'דן את כל האדם לכף זכות' בגימטריא 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד'. ורמזו בדבריו (נטעי אשל) שעל האדם לדון את חברו לכף זכות אף כשהדבר עולה לו ב'מסירות נפש', וסמך לדבר כי כשם שעלינו למסור את נפשנו על יחודו ואחדותו יתברך שמו כך עלינו למסור את נפשנו לדון איש את רעהו לכף זכות.

עצמו נגוע בחסרון זה, ופנימה זו היא מראה לו את הרע שבחברו. ביסוד זה ביאר הבעש"ט הק' זי"ע (הובא באוצר החיים להרה"ק מקאמרנא זי"ע פר' משפטים) את המשנה (אבות ב ה) 'אל תדון את חברך עד שתגיע למקומו', אל תדון את חברך לפרש מעשיו כי רעים המה, כי הסיבה שהינך רואה את הרע אינו אלא עד שתגיע למקומו - כי הגעת למקומו, והנך לקוי באותו חסרון. והרי הדבר דומה למסתכל דרך ה'מראה' (שפיגע"ל) שרואה בראי העומד נכחו, את עצמו ואת חסרונותיו... (מאור עיניים פר' חוקת) ט.

לא כל דעות בני אדם שוות, ולכן אל תדון לחברך בלל"ה. והיינו שאי אפשר שיגיע האדם למצב של חברו, כי בכדי להגיע לאותו מצב שחברו שרוי בו, הן ברוח הן בגשם, הן מצד הכשרונות הן מצד תכונות נפשו, הן מצד משפחתו הן מצד מקום סביבתו, חבריו וידידיו וכו', עליו להיוולד מחדש לאותם ההורים כשל רעהו - באותו גיל ומעמד וכו' וכו' ואף אז מי ערב בעדו שתהא הבנת שניהם שווה, אבל בלאו הכי, היאך ידין את חברו לכף חובה ח"ו, וזהו אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו, באומר, דבר זה לעולם לא יקרה, על כן עצור נא מבעוד מועד מהיות 'דן' את כל הנקרה בדרכך.

**באמת אמרו, דלכן ברא הקב"ה לאדם שני עיניים,**

כדי שבאחת מהם יתבונן במעלות חברו

וביתרונותיו. ובשנית יראה חסרונותיו ונגעי עצמו... ואוי לו למי שמהפך ביניהם, ומביט על נגעי חברו

רואה נגעי עצמו - מדוע ידין לכף חובה

יתירה מכך ביארו בספרים שכשרואה אדם איזה חסרון אצל זולתו, יתבונן היטב בעצמו וימצא שהוא

ח. ודע, כי לעולם אין האדם יכול לתאר לעצמו על מה ולמה עשה לו פלוני כך וכך, ומדוע נוהג הוא במנהג פלוני, ואם כן, מה לו לדון את חברו כשאינו יודע מה הם הסיבות למעשיו... באמת אמרו להקל על האדם את הדרך לבוא לדון לכף זכות, ע"י שיבין כי לכל חד וחד יש תכונות הנפש, ומצבים אחרים, ומשם שורש כל התנהגותו, ומה לך כי תלין עליו, אולי כשתכיר ותבין את תכונות נפשו גם הנהגתו תהא מובנת, וכמו שלא תתמה על מי שיש לו מעצור בשכלו ל"ע, ואינו בריא בנפשו - מדוע הוא מעולל כך וכך... שהרי ידעת כי דעתו משובשת עליו. כך כשתראה את רעך אומר ועושה דברים שלא כראוי, תדמה שיש לו איזה מעצור בהבנת אותו ענין, ואל תמהר לדונו לכף חובה.

וכבר אמר הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע בפסוק בפרשתו (קדושים יט יז) 'לא תשנא את אחיך בלבבך', אל תשנא את אחיך על שיש לו 'לב' אחר, ומהלך מחשבתו בדרך אחרת מהילוך מחשבתך.

ט. אמרו המושלים, מעשה בעיירה אחת, שיצא קול הברה על החלבן שהוא מוכר את הגבינה וחריצי החלב במשקל מרומה - באמרו על שמונה מאות גרם כי קילו שלם הוא... וכבר טענו כן כל בני העיירה, עד שהאופה החליט לבדוק אחר מידותיו של מחלק החלב, ואכן שם על לב, שאינו מוכר במידה נכונה, ומיהר לקבול על כך לפני הדיינים בעיר שהזמינו במהרה את החלבן ל'דין', מששמע החלבן את הנטען עליו, ענה בפשטות ותמימות ואמר, ברשותי משקל 'מאזניים' בו הנני שוקל את מנות הגבינה כנגד דבר אחר שמשקלו 'קילו' שלם, ומהו אותו הדבר, בכל יום בבוקר לוקח הנני כיכר לחם אצל אופה זה, כשהאופה אומר שמשקל הכיכר 'קילו', וכנגדו אמדוד את כל מאכלי החלב שאמכור לבני העיר. נמצא שאם ישנו חסרון בגבינותיי אין הקלקלה תלויה בי אלא בכיכרותיו של האופה. הדברים יצאו מפי החלבן לפני האופה חפו.

מכאן למדנו. א. שלעולם אי אפשר לאדם לעולל לחברו טובה או רעה, כי כל אשר יעשה לחברו יקבל בחזרה אצל עצמו. כאותו אופה שתבע את החלבן ונתגלה קלונו ברבים. ב. והעיקר נלמד, שבטרם הילוכו לפשפש במעשי רעהו למצוא בם חסרונות, יפשפש קודם בנגעי נפשו, ויראה שאף הוא עצמו מלא בחסרונות ומכף רגל ועד ראש אין בו מתום. ויתקן עצמו תחילה, ורק לאחר מכן יבוא לתקן את חברו.

מסופר על אחד שנישא בשעטמו"צ, ולדאבון לב לא עלה יפה 'שלום ביתו', פנה האברך ליועציו והם ייעצוהו לקנות לבני ביתו מתנה טובה - איזה חפץ שתשתמש בו מידי יום ביום, ובזה תתפייס דעתה. בדק החתן ומצא שבין שלל חסרונותיה אף איננה שומעת כהוגן - ובכל עת דברו אליה איננה שומעת ומבינה את אשר הוא דובר אליה, על כן החליט לרכוש לה 'מכשיר שמיעה' אשר בעזרתו תוכל לשמוע היטב. ויפן האברך ל'מכון לשמיעה', והציע לפני המומחה את חסרונה של בני ביתו. אך המומחה נענה 'כלי עזר' זה נקבע על גופו של אדם - כי יש



ואילו על שכם עצמו הרי הוא מטפח ואומר, כשר אני...'  
 מוטב שתשב זמן ניכר בבדידות מחוץ למחנה, שם תשהה רק עם עצמך בלבד, וכך תוכל לפשפש במעשיך ולהתבונן בנגעי עצמך...

מעתה תבין את ביאורו של רבי ישראל סלנטער זצ"ל, דלכן על המצורע לשבת 'בדר מחוץ למחנה', כי המצורע לוקה על חטא הלשון - אחר שהוא רואה את נגעי רעהו ומדבר עליו סרה. על כן אמרה תורה, אם הינך אכן 'מבין' כל כך בנפשות בני האדם ובנגעם, ואהבת לרעך כמוך - עניני תיקון המידות שבין אדם לחברו בפרשתן (קדושים, יט יח) ואהבת לרעך כמוך" אני ה' יי. וכבר אמר התנא רבי עקיבא שפסוק זה הוא כלל גדול בתורה" (ירושלמי נדרים ט ד).

כמה דרגות בזה, ולפי גודל חסרון השמיעה כך יש להגביר חוזק עזר הכלי לשמיעה... אך הוא התעקש לאמר שעיקר מטרתו בזה לתת מתנה ב'הפתעה' (a surprise), ואיככה יוכל להחיש אותה אל המומחה. מכיוון שכן אמר לו המוכר לך נא לביתך ובדוק בעצמך עד היכן פני הדברים, פנה האברך אל ביתו בשעת צהריים ומצא ש'בני ביתו' שוהים בזו העת במטבח הבית אצל הקדירות. ממרחק שאל את בני ביתו - איזה תבשיל הכנתם היום, ואכן 'אין קול ואין עונה'... משם התקרב יותר אליה ושאל שוב את שאלתו ושוב לא נענה במאומה, נכנס האיש אל תוככי החדר ושוב שאל שאלתו, ואף עתה אין קול ואין עונה. עד שקרב אליה ממש ושאלה בקול ברור, מה הכנתם לאכול בהאי יומא, שמע אותה אומרת, זה לי פעם הרביעית שהנני עונה לך - מאכל פלוני הוכן היום... מדוע לא שמעת את תשובתי עד עתה. או אז נוכח לדעת כי הוא צריך מכשירים וכלי עזר לשמיעה ולא היא כלל וכלל. כיו"ב לדידן, כל חסרון שתמצא בחברך אינו אלא מחסרונותיך.

י. והנה בנוסח 'קדושה' אומרים 'נקדישך ונעריצך כנועם שיח סוד שרפי קודש' (וי"א נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישים אותו בשמי מרום), וכיצד מקדישים אותו שרפי הקודש בשמי מרום, איתא ב'אבות דרבי נתן' (פ"ב אות ו) וז"ל, 'שבשעה שפותחין את פיהם ואומרים שיר, זה אומר לחברו פתח אתה שאתה גדול ממני וזה אומר לחברו פתח אתה שאתה גדול ממני וכו', וי"א כתות כתות הן כת אחת אומרת לחברתה פתחי את שאת גדולה ממני שנא' וקרא זה אל זה ואמר'. ואמרו 'בעלי המוסר' ללמוד בפשטות, שלא רק שיש על כל יחיד ויחיד לתת באהבה רשות זה לזה, אלא גם בין כלל ישראל לשבטיו ולעדותיו השונים יש לנו לומר לבני כת אחרת: 'את גדולה ממני', ומיני ומינך יתקלס עילאה. יא. כתב ב'פלא יועץ' (ערך שנאה) כי לא הוצרכה תורה לצוות 'לא תשנא את אחיך בלבבך' (קדושים יט יז), 'ואהבת לרעך כמוך' על מי שמיטיב לו בכל מיני טובות, דעל מה ולמה ישנאהו, לא הוצרך הכתוב אלא למי שהוא אויבו ומבקש רעתו על זה ציוותה תורה שלא לשנא אותו ולאהב אותו כאהבת עצמו.

כה ביאר הרה"ק מאור עיניים זי"ע (חוקת ד"ה 'זאת התורה אדם') בפסוק 'ואהבת לרעך כמוך', כי אהבת האדם את עצמו אינה נפסקת לעולם - ואף שכל איש בשלו - מכיר ויודע היטב ב'חסרונות', מ"מ לא יגרע מחמת זה אפילו כהוא זה מאהבתו את עצמו, כיו"ב 'ואהבת לרעך' - אף אם ראית בו כמה וכמה מומים וחסרונות, אל תבט עליהם אלא עדיין ואהבת לרעך... (וכן אמר הרה"ק רבי איתמר מנאדבורנא זי"ע).

יב. מסופר על אב ובן שבאו לדון 'דין ותורה' אצל ה'מרא דאתרא', כי תחת רשותם רק מעיל אחד, והאב טוען שמן הראוי לתת לו את המעיל שהרי הוא זקן ובא בימים והצינה גוברת עליו מאד, ולאידך, הבן טוען, כי האב שווה כל היום בבית המוסק בעצים בוערים, ואילו הוא מסובב בשווקים וברחובות להביא טרף לביתו ולבית האב, ואם כן מן היושר שיעמוד המעיל לשמש אותו, נענה להם הרב, חיזרו הנה בעוד כמה ימים, ואז אוציא משפטכם לאור. אדהכי והכי בהיות להם 'רווח להתבונן' - הרהר כל אחד בטענות השני, ונוכח לראות כי צדק בפיו, האב החל לחשוב כי אכן ראוי שהבן יתעטף במעיל, שאכן הוא היוצא לשווקים ולרחובות, ואילו הבן גמר בדעתו שמן היושר שיהא המעיל לאב, כי זקן הוא, וכך שבו לבית הדין לאחר כמה ימים, וכעת נתהפך הדין, כי כל אחד טען שעל השני ליקח את המעיל...

נענה הרב ואמר להם, שבו נא בחדר 'בית הדין' ומיד אחזור אליכם, יצא הרב ולאחר כמה דקות שב ו'מעיל' בידו, ואמר הא לכם כאן מעיל נוסף, כי אין לי צורך במעיל זה, וישוב השלום והשלוה לשרור במעונכם, וישאלוהו האב והבן כאחד, אם כן, מדוע לא עשה כן בפעם הראשונה שבאנו לדון דיננו, נענה הרב ואמר, הנה מתחילת דבר שכל חד מכם אמר שלי הוא המעיל, על כן אמרתי אף אני - הנני צריך את המעיל לעצמי, ולא חפצתי לתיתו

**כתב הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע** (שער הקדושה ח"א) והרעות בתורה הקדושה, כי המידות הם ההבנה לתורה, **פ"ב**) שעל כן לא נכתב עניין המידות הטובות שיוכל האדם לקיים המצוות. וכך אמרו (תנ"כ"א רבה א

במתנה, אולם עתה, כשכל אחד הבין שמן הראוי לתת את המעיל לזולתו, אם כן אף אני אענה ואומר כי ברצוני להעניק את המעיל לזולתי.

ובזה פירשו מה שנאמר בפרשתן 'ואהבת לרעך כמוך' אני ה', שבשעה שבני ישראל אוהבים זה לזה, וכל אחד רוצה לתת לרעהו משלו, אזי אף 'אני ה' - נוהג כן, ומיטיב עמכם כאשר הנכם נוהגים עם זולתכם.

יג. מדרגות הרבה עד אין קץ יש בדברים אלו, ועבודת האדם לשאוף להגיע לדרגת מסירות נפש ולתת את כל אשר לו בעד חברו, וכן אמרו בגמרא (ב"מ סב.) 'שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון של מים, אם שותין שניהם מתים, ואם שותה אחד מהן מגיע לישוב, דרש בן פטורא, מוטב שישתו שניהם וימותו ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו, עד שבא רבי עקיבא ולימד 'וחי אחיך עמך' (כה לו), חייך קודמים לחיי חברך', ומדייק הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שפתי צדיק פר' קדושים אות יא) מכך שלא נאמר 'רבי עקיבא אומר וכו' כדרך הש"ס בכל מקום, דמצד ההרגשה של יהודי עליו להיות מוכן ומזומן לתת לרעהו את טיפת המים האחרונה אשר בה תלויה ועומדת כל חיותו, אלא שאנוס הוא כי 'בא רבי עקיבא ולימד' שעליו לעצור בעצמו מעשות כן, ומחויב הוא להשאיר את המים ברשותו. אבל ההרגשה צריכה להיות שברצוני לתת כל אשר לו לזולת, אלא שאנוס הוא בדבר משום 'חייך קודמים לחיי חברך'.

ויש לרמז בדברי רבי עקיבא 'ואהבת לרעך כמוך' - זה כלל גדול בתורה, שאהבת רעים צריכה להיות בדרך התורה, ורק מחמת כן לא יקדים חיי חברו לחייו שלו, כי אילו לא הדגישה תורה כן היתה הדעת נותנת לתת לחברו את כד המים שיש לו כדי חיותו, אע"פ שזה יגרום את מיתתו.

וכבר אמרו, כי אם 'ואהבת לרעך כמוך' זה כלל גדול בתורה, נמצא שמי שאינו הולך בדרך זו, יצא מן הכלל... סיפר הגאון הישיש הרב ישראל גערבער מעיה"ק ירושת"ו תלמידו של הגאון רבי ברוך בער זצוק"ל שלפני שנות דור היה מקום מגוריו בעיירה הסמוכה לוילנא, ביום מן הימים חלה אחד ממשפחתו - בן דודו, ולקחו ר' ישראל לבית החולים שבעיר ווילנא שהיה לו שם טוב ברפואה, אלא שבית החולים היה מכניס בשעריו רק מתושבי ווילנא - שהם היו מחזיקים מממון את בית החולים, או למי שבא עם מכתב המלצה מהגאון רבי חיים עוזר זצוק"ל. לכן שלח ר' ישראל איש מבני משפחתו אל הגר"ע, והלה נכנס אל הגר"ע מאחורי הבית - בחששו שאם יכנס בדרך המלך יראוהו ה'משמשים בקודש' וימנעו מרבים לכתוב מכתב המלצה לבית החולים. ואכן הגר"ע קיבלו במאור פנים וסבר פנים יפות ואף כתב לו מכתב להנהלת בית החולים, חתם בחותמו ושילחו לשלום. מכיוון שכבר היה המכתב בידו לא חשש ויצא את הבית מדרך המלך, כצאתו מחדרו של הגר"ע ראה שיש בקרב בני הבית ומחוצה לו רעש ובלבול, מששאל לפרש הנעשה שמע שבעוד שעה ומחצה תערך הלווייתת של בתו היחידה של הגר"ע... ומה נשתומם הלה מצלילות ויישוב דעתו בשעה טרופה כזאת, ולא היה ניכר עליו אפילו דאגה ועצבון כל דהו... אלא במאור פנים ישב לו וכתב מכתב נאה ומתקבל.

כמה שנים לאחר הסתלקותו של הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע כתב אחד מחסידיו מכתב לרעהו, בו כתוב 'עדיין מהדהד באזני קריאתו של הרבי בגדולת וחשיבות טוהן א טובה פאר דעם מלך מלכי המלכים' א קינד...' (להיטיב לבניו של ממ"ה).

סיפר הגה"צ רבי דניאל פריש זצוק"ל, שנזדמן פעם לאנטווערפן בהיכלו של הרה"ק רבי איציק'ל זי"ע, ושם ראה את חתנו הרה"ק רבי יענקל'ע זי"ע אשר כידוע היה מתנהג בפשטות גדולה עד מאד, והיה מתהלך בביהמ"ד קודם התפילה בגשתו אל האורחים, ושאל במה אוכל לעזור בכוס קאווע או בסידור חפציו, והיה ר' דניאל עומד מן הצד ותמה מדוע ינהג כן - קודם התפילה, והמתין שר' יענקל'ע יגש אליו, בהגיע רבי יענקל'ע אליו, ויהי אך החל לשאלו אודות הקאווע והחפצים, ניסה ר' דניאל לרמוז לו ש... ש... כאומר - אסור לשוח קודם התפילה, אמר לו ר' יענקל'ע 'יונגערמאן (אברך), וכי נראה בעיניך שמה שהביאו הפוסקים משם האריז"ל לומר קודם התפילה 'הריני מקבל עלי מצוות עשה ואהבת לרעך כמוך' אינו אלא לחש בעלמא... יש לקיים זאת בפועל ממש'. והעיד רבי דניאל לאחר שנים, שדברים אלו השפיעו עליו ושינו לו את כל מבטו על חייו (כי אף שוודאי יש להיזהר משיחת חולין קודם התפילה, אך ראשונה לכל יחשיב את רעהו לדאוג לכל מחסורו).

א) דרך ארץ קדמה לתורה. אשר על כן יזהר אדם ובכלל מצווה זו לאהוב כל איש מישראל, להשיב לו במידותיו עד למאד<sup>ד</sup>, ובפרט בימים הללו, ימי הספירה שעיך עבודתם בתיקון המידות. כיצד יש בידי להיטב הרגשותיו, ובמה אוכל להשיב

יד. אחד מחסידי הרה"ק רבי הערש'לע מליסקא זי"ע ירד מנכסיו רח"ל והפסיק לעלות ולהראות אצל הרה"ק, לאחר זמן ממושך מאוד הופיע בקודש פנימה, שאלו הרבי היכן היית עד עתה, השיב כי לווה סכום כסף גדול ממשמשו של הרבי הרה"ק רבי ישעיה מקרעסטיר זי"ע ואין בידו לפורעו על כן התבייש להראות פניו ב'חצר הקודש'. קרא רבי הערש'לע לרבי ישעיה ושאלו האם מחל לו על החוב, השיב רבי ישעיה שמיד בהגיע זמן הפרעון פנה אל 'הערב' – הקב"ה, ואמר לו הנה הלוויית לפלוני כי אתה ציוותנו בתורה להלוות איש לרעהו, ומאחר שאין בידו להשיב את חובו אם כן 'בדין' הוא שאתה תפרע תחתיו, ואכן ה'ערב' לא איחר ושילם את החוב...

מעשה בגנב שנכנס לבית החפץ חיים וביצע את זממו, כאשר הבחין בכך החפץ חיים רץ אחריו וקרא בקול גדול שמוחל הוא על החפץ ש'לקח'. שאלוהו תלמידיו מפני הוצרך לרוץ אחריו ולהודיע לו שמוחל הוא על הגניבה והרי היה יכול לשבת בבית במנוחה ולומר שהוא מוחל, השיב להם החפץ חיים, שאם לא היה יודע הגנב שהחפץ הגנוב הוא שלו אלא היה סבור שבגניבה נמצאת ברשותו אזי היה חטא בידו אף שבאמת הרי זה שלו, וכמו שאמרו (נזיר כג.) 'נתכוון לעלות בידו בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה טעון כפרה וסליחה', על כן רץ אחריו להודיעו שהפקיר את החפץ והרי זה שלו ושוב אין צריך כפרה וסליחה, והרי לנו טוהר מידותיו של החפץ חיים, שלא זו בלבד שמחל על החפץ אלא גם חס על הגנב שלא יצטרך כפרה.

טו. סיפר הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, פעם עלה ברצון המשב"ק של הרה"ק רבי ישעיה מקרעסטיר זי"ע לראות כיצד רבו מקבל את הפונים אליו, על כן שלח ידו בכותל שבין חדרו לחדר הרבי וחורר בו חור קטן משם היה 'מציץ' מן החרכים... והנה הוא רואה איך שנכנס אל הרבי יהודי למוד סבל מבני העיר והוא מונה בפני הרבי את 'צרותיו' אחת לאחת, ולבסוף הפטיר כי אין לו כל עצה אלא ל'סיים' את חייו ו'חסלת פרשת הצרות והייסורים'... והנה מדרכו של עולם לענות על 'הצעות' שכאלו, אך דברי שטות מדבר מר... וכי נשתבשה דעתו ל"ע, וכהנה מדברים המנסים להוכיח למתלונן כי אין צדק בדרכו, לא כך הייתה דרכו של הרה"ק רבי ישעיה רחמימאי, אלא פתח פיו ואמר למר הנפש, אכן, רעיון נפלא העלה מע"כ, אך מכיוון שהוא דבר 'גורלי' עלינו להתיישב לראות כיצד ייעשה הדבר בצורה הכי טובה, ע"כ חשבתי כעצה ראשונה – ומסתמא גם מע"כ חשב כן – לעלות על הגשר שמעל הנהר ומשם לקפוץ לתוככי הנהר וכך תפרד הנשמה במהרה מהגוף, אבל נראה לי שאין זו עצה טובה כל כך, כי כידוע לך שבימים אלו ימי החורף מי הנהר קרים עד לאימה, חוששני שיקשה על מע"כ לסבול את קור הכפור. שנית חשבתי – וכנראה שגם מע"כ חשב כן, לעלות על הגג הגבוה ביותר בעירנו ולקפוץ ממעלה למטה ומיד יתראה מע"כ עם אבותיו השוכנים למעלה בשמים, אלא שגם 'הצעה' זאת עדיף שלא לקיימה שהרי מע"כ יודע היטב שיש חשש שיתרסק אברים ואין זה 'מכובד' למע"כ הרמה, אין לך אלא לעשותו 'מכובדי'... היהודי לא שתק, אלא החל מעלה כל מיני עצות ורעיונות כיצד יבוא לידי סופו, אבל הרבי 'דן' אתו על כל עצה ורעיון בנפרד, ובכל אחד מהם מצא פסול וחסרון... עד שאמר לו הרבי, שמע נא יקירי, הענין הלז שהוא 'פעם בחיים'... הוא ענין רציני ביותר, אי אפשר לעשותו בחופזה שלא ביישוב העת, המתן לי שבועיים ימים ואחשוב על עצה טובה כיצד תעשה את הדבר באופן ראוי ומכובד ביותר... ויצא היהודי מחדרו של הרבי כשהוא מלא שמחה וצהלה, שמא תדעו על מה – כי עתה הרגיש לראשונה שבריה אחת בעולם מבינה אותו ואת קשייו, ואילו היה הרבי מדבר על לבו כי 'שטות' הוא עושה היה יוצא היהודי בהרגשה כי גם הרבי איננו מבין לנפשו כלל וכלל... למותר לציין שאחר שבועיים ימים לא עלה על דעתו כלל וכלל לפנות אל הרבי לשמוע הכרעתו בנידון... כי שבה אליו רוחו ואט אט יצא מהר הצרות למקום רווחה ושמחה...

והלימוד לדידן, בכל עת ובכל ענין, אפילו אם תראה את חברך טועה בטעות חמורה בענייני גוף או נפש, ברוחניות או בגשמיות בדברים הנוגעים אליו או לדורותיו ואפילו כשהדבר נוגע לגבי הרבים – עד שאפילו סומא רואה את טעותו הגדולה, לעולם לא תאמר לו 'טועה' אתה, אלא הכנס אל מוחו, הראה לו שהינך 'מבין' את דעתו ו'חכמתו', אלא שנראה לך שעדיף כך וכך... כי בלאו הכי, יאמר הלה איש בעולם אינו מבין אותי, אבדה תקוותי ותוצאותי מי ישורנה.

באמת אמרו כי רק בהרגשת צערו של חברו יעלה בידו להיות 'גומל חסדים' כראוי, הגאון רבי אליהו חיים מייזל זצ"ל רבה של לאדז' פנה פעם בימות החורף לביתו של הנגיד ר' ישראל פאזמאנסקי - ברצותו להוציא ממנו סכום הגון עבור 'עצים להסקה' לעניי בני ישראל שהצינה גברה ופשטה בביתם, משהגיע לבית הנגיד נקרא ר' א"ח להיכנס פנימה לבית החם ומוסק כהלכה, אבל ר' א"ח לא אבה להיכנס ונשאר על מעמדו בחוץ, משם דיבר עם הנגיד למשך כמחצית שעה על דא ועל הא... ככל שעבר הזמן גברה באותה מידה הצינה על מיועדנו הנגיד, משנכנס הקור בכל עצמותיו של הנגיד אמר לר' א"ח, ירחם נא מר עלי ויכנס עמי הביתה, כי גברה עלי הצינה... אז אמר לו ר' א"ח, עתה השגתי מטירתי, כי באתי הנה לבקש נדבת לבך ב'עצים להסקה', ולעולם לא תבין את העניינים עד שתרגיש על בשרך את אשר הם מרגישים כל היום - בכל יום מימי החורף.

ידוע כי הרה"ק רבי ישעי' מקערסטיר זי"ע היה עסוק יומם ולילה 'להחיות נפש כל חי', במאכל ומשתה ושאר צרכי עמך המרובים, פעם שאלו איזה 'רב גדול' וכי לא היה עדיף שהרבי יעסוק ב'העכערס' (דברים נעלים יותר) ב'חכמת הקבלה' וכיו"ב... אמר לו הרה"ק, במה עוסק עתה מע"כ - באיזו 'סוגיא' בקבלה, אמר לו הרב בענין 'שיעור קומה' והוא אחד מסוגיות הקשות בחכמת הקבלה... אמר לו הרה"ק אף אני עוסק כעת ב'שיעור קומה' להגביה ולרומם 'קומתם' של כמה וכמה נשברי לב שנפלה עד עפר - כיצד להגביהם...

מעשה מופלא רום מעלה היה משיח ומעיד בגדלו הגה"ק מטשעבין זי"ע א מה שראה בקטנותו אצל אביו הגאון בעל 'כוכב מיעקב' זצוק"ל ששימש כמרא דאתרא בעירו. ושם אשה אלמנה אחת שהייתה עניה מרודה ולויתה למחיתה סכום כסף גדול מאחד מהבעה"ב האמידים דמתא, אלא שמחמת דוחקה לא הצליחה לפרוע את חובה. והיה המלווה דוחק בה מאד לשלם. והגאון המרא דאתרא ששמע מכך הפציר בו שוב ושוב לוותר על החוב, אך העשיר יענה עזות והוא בשלו אינו מוותר אפי' שווה פרוטה. ויהי ביו"ט של חג השבועות לאחר שסיימו תפילת הלחש דשחרית נזכר העשיר במגדנות ומאכלי חלב המוכנים ומזומנים לקידושא רבא לאחר התפילה ולא היה יכול להתאפק... על כן חשקה נפשו לזרז את התפילה ולהיפטר מאמירת ה'יוצרות' הארוכים. ויקרא טרם תחילת חזרת הש"ץ אל בן המרא דאתרא הנער הצעיר דוב בעריש ואמר לו בחוצפה 'לך אמור לאביך הרב, כי אם הוא מוכן לוותר על ה'יוצרות' גם אני מוותר על חובה של האלמנה'. הנער העביר לאביו את הדברים, ולפליאת הכל תיכף ומיד הורה בעל ה'כוכב מיעקב' לבעל התפילה להתחיל בחזרת הש"ץ ולדלג את כל היוצרות... (והנה אין לתאר קדושת פיוטי היוצרות, ויש אומרים שרבי אלעזר הקליר הוא התנא האלוקי רבי אלעזר ברשב"י, ואף ידוע שאמירת היוצרות סגולה היא לאריכות ימים, כבר היה מעשה אצל הרה"ק האהבת ישראל זי"ע מוויז'ניץ שאבותיו לא האריכו ימים ר"ל, ושלא לו המהרי"ד מבעלזא להקפיד על ג' דברים וחדא מיניהו הוא אמירת היוצרות ומני אז האריכו ימים כל אדמורי"י שושלת ויז'ניץ, אך מ"מ למדנו כאן 'הכרעה' של הכוכב מיעקב הצריכה לימוד).

מסופר על רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצוק"ל ששבת אחת התארח אצל ראש הקהל שהיה גם עשיר גדול. לאחר קבלת שבת ותפלת ערבית פנה הרה"ק עם כל ראשי הקהל וציבור מליוו לסעוד את סעודת השבת. אחר 'קידוש', הביאו לרב קערה גדולה מלאה מים בשפע לנטילת ידיים. עמדו כולם והביטו על הרב ללמוד ממנו היאך צריך ליטול ידיים בהידור רב, ולפליאתם נטל הרב את ידיו בצמצום, רק כפי הדין ולא בכל ההידורים שנהג בהם תמיד. הרב שראה את תמיהתם הסביר, בביתי, בו אני דואג להביא את המים בעצמו, אטול ידיים בהידור רב. אך פה, כשאני רק אורח ואת המים סוחבת המשרתת בשארית כוחותיה מהבאר הנמצאת במרחק, אינני רשאי להדר במצוות על חשבון טרחתה.

וכבר נפסק כן 'להלכה ולמעשה' (מג"א אור"ח תרנ"ח סק"ב בשם המטה משה) **אדם שיש לו אתרוג מיוחד, ובעיר אחרת אין להם כלל, מוטב שישלחנו לשם, והוא יברך על של הקהל.** וכן נפסק בהלכות חנוכה (סי' תרע"א סק"א) **אם יש לו שמן בצמצום ולחברו אין לו כלל מוטב שידליק בכל לילה נר אחד, ויתן גם לחברו, דהא מדינא א"צ אלא אחד, הרי להדיא ש'הלכה' דיג' אין מקום לחומרות והידורים כאשר אפשר תחתיהן להיטיב לאחריו.**

מספרים על החכם הצדיק רבי רפאל ברוך טולידנו זצ"ל ראב"ד מקנס שבמרוקו (ובסוף ימיו בארה"ק) שבמשך ימי חייו נמנע מלרכוש דירה למגוריו והתגורר בדירה שכורה. וטעמו ונימוקו עמו איך אקנה לעצמי בית דירה, טרם ימצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב. ובעוד השכינה הק' נודדת מקינה לא אבה למצוא מנוחת קבע לרגלו, והנה, לעת זקנותו השתוממו מאד בני ביתו בשמעם כי הרב מחפש ומחזר אחר קניית דירה למגורים. לפליאתם העצומה השיב הרב כי אמנם טעם גדול ונשגב היה עמו, אך כל זה היה רק כשכל טרדת הדאגה לבית דירה היה מוטל על



ולא עוד, אלא יחשוב שאם הוא לא יושיעו לא יהא מי שיושיענו.

**קדושים תהיו - מעלת ושכר המתקדש בקדושה של מעלה**  
**בפרשתן** (קדושים, יט ב) 'דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו', ידוע מה שביאר הרמב"ן במצוות 'קדושים תהיו' - 'שלא יהא נבל ברשות התורה'. כי רצון הבורא שנקדש עצמו במותר לנו, שלא נהיה כסוס וכבהמה העושים ככל העולה על לבם ותאוותם, אלא נקדש עצמו לפניו".

**איתא** בזוהר הקדוש (קדושים פא.) 'תאני רבי אבא, פרשתא דא [פרשת 'קדושים תהיו'] כללא דאורייתא היא... דבר מטאן חבריא לפרשתא דא הוה חדאן [משבאו החברים התנאים הקדושים בלימודה של פרשת 'קדושים תהיו' היו שמחים]". וכן הוא ברש"י (יט ב) 'דבר אל כל עדת בני ישראל - מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרוב גופי תורה תלויים בה'.

ידוע משם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע, מדוע אמרו ש'רוב' גופי תורה תלויין בה, והרי בפרשת 'כי תצא' יש יותר מצוות וגופי תורה, אלא, דאין הכוונה תלויין בה - בכל הפרשה, אלא על פסוק 'קדושים תהיו' - כי רוב גופי תורה תלויין ב'התקדשות' זו"ט.

רוחו בכל מילי דמיטב, כדכתב ב'ספר חסידים' (קפז) וז"ל. יש אדם שאינו חי אלא בשביל אחרים שנהנים ממנו, עכ"ל.

**ויש להסמך את דברי הרה"ק רבי משה לייב מסאסוב זי"ע** (לקוטי חידושי הרמ"ל פז) על נוסח ברכות השחר, שכל הברכות נאמרים בלשון רבים, כ'פוקח עוורים', 'מלביש ערומים', ומדוע ברכת 'שעשה לי כל צרכי' היא בלשון יחיד, ולא 'שעשה לנו כל צרכינו' - בלשון רבים. להורות, שרק בנוגע לו ולצרכי עצמו, יראה את עצמו כמו שהבורא עשה לו כל צרכו. אבל ח"ו שבנוגע לצרכי חברו יחשוב - הרי הקב"ה כבר ממלא כל מחסורו וצרכיו... מה יש לי לבוא ולהיטיב עמו, אלא ישתדל ויעניק לחברו עד כמה שבידו לתת, להחיות נפש כל חי.

**זהובא בשמו בספר 'יושר דברי אמת'** (הנה בסוף פר' שמות) **לבאר הפסוק (משלי טו ד) 'כל פעל ה' למענהו'** והיינו שכל מה שיש בעולם ברא ה' לכבודו, וקשה לאיזה צורך ברא אפיקורסות בעולם. ואמר (הרמ"ל) כאשר יבוא עני ואביון לפשוט יד, בבקשה שיושיעו מצערם וצרתם, אין להשיב לו - מסתמא כך הוא מן השמים, שעליך לסבול עול עניות... אלא בזה ישתמש ב'אפיקורסות' - לחלצו מצרתו ככל אשר תשיג ידו,

כתפיו אחז בדרכו. אך כעת בערוב ימיו חושש שמא יסתלק מן העולם והרבנית תאלץ לנדוד בעצמה מדירה לדירה. ומול חשש שכזה אין מקום לחומרות והרגשים...

**טז.** לעולם אל יתיימש אדם לומר הנה כבר ניסיתי כהנה וכהנה להתקדש ונפילתי - א"כ אינני שייך בכל 'פרשת קדושים תהיו', וישמע לדברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (קדושים, ד"ה קדושים) כי 'פרשת קדושים' מתחלת בקדושים תהיו משם ממשיכה התורה לדבר בכל מיני פגמים וענייני עריות, ולסוף הפרשה נאמר שוב והייתם לי קדושים (כ). והיינו, כי מתחילה אומרים לאדם שמור עצמך בקדושה, אך אם נכשל ונפל ממדרגתו, לא יאמר נואש, אלא מכאן ואילך והייתם לי קדושים - שוב וקדש עצמך מעתה. כי נפשו של כל יהודי קשורה לאביו שבשמים, אף אם עבר את העבירות החמורות ביותר, ויזכור שהמקדש עצמו מעט מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה (יומא לט.).

**יז.** הרה"ק מז'מיגרד זי"ע מבני ברק, היה אומר משמם של צדיקי קמאי, של"ו הצדיקים הנסתרים (סוכה מה:; אינם בדווקא ששה ושלשים צדיקים 'קבועים', אלא משתנים הם בכל עת ובכל שעה, כי כל העובד את ה' ב'סתרי', ומתגבר על נסיונותיו בינו לבין קונו (שעל פי רוב אין משהו בעולם היודע מכך...)) הרי הוא באותה שעה אחד מל"ו הצדיקים 'נסתרים'. **יח.** ובביאור השמחה ביאר הרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע (שש"ק ח"ג ק"ע) דהדבר דומה לתלמיד היושב ועוסק באיזה סוגיא, ומוצא שרבו עוסק ג"כ באותה סוגיא, הרי לבו מלא בשמחה. ולכך שמחו התנאים הקדושים משעסקו ב'קדושים תהיו', כי קדושתו של היהודי, זו היא הסוגיא בה עסיק הקב"ה בכבודו ובעצמו, ושמחה היא שאנו עוסקים עמו ית' באותה סוגיא.

**יט.** הנה ידועים דברות קדשו של הרה"ק מקאצק זי"ע ('אמת ואמונה') שפרשת קדושים מתחלת ב'קדושים תהיו' ומסתיימת ב'דמיהם בם' ואמר הרה"ק 'בלוט זאל זיך גיסען אבער קדושים תהיו' (אף אם יצטרכו לקיים בנפשם 'דמיהם בם' בהקזת דם למען שמירת הקדושה, עדיין יעמדו היטב על משמרתם וישיארו 'קדושים תהיו'). ולכאורה צריך ביאור דהיה לו להפך

שותיו, כי הסובאים לא תשבע נפשם לעולם ביין אלא יתאו אליו תאוה גדולה. ולפי הרגילם נפשם בו תחזק עליהם תאוותם, ולו ישתו שם כוס מים יפוג יקוד איש תאוות היין ויערב להם. כן הדבר הזה, כל איש בהרגילו בתאוות ובהתמידו בהן יחזק עליו יצרו הרע יום יום, ובהמנעו מהם ישמח בחלקו תמיד כל היום, ויראה כי האלוקים עשה את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים ללא תועלת של כלום.

כתב ה'ספורנו', בכתוב 'כי קדוש אני - וראוי שתדמו אלי כפי האפשר בעיון ובמעשה'.

והדברים אמורים לכל איש מבני ישראל ללא יוצא מן הכלל - ואפילו לפחות שבפחותים<sup>כ</sup>, כי ביד כל בריה להתקדש ולשבור תאוותו. כדאיתא ב'אור החיים' הק' זי"ע בהאי פסוקא ד'קדושים תהיו', 'עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (קידושין לט:) ישב אדם ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה, והוא מאמר הכתוב קדושים תהיו - מצוות עשה, שבבא עבירה לידו יתרחק מעשותה, ובוה קיים מצוות עשה של קדושים תהיו. והוציא זכרון מצוה זו בלשון זה של קדושים,

והנה איתא במדרש (ויק"ר כד ט) יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם. וכבר התחבטו המפרשים בביאור ההווה אמינא - 'יכול כמוני', כיצד יעלה על הדעת ש'בשר ודם' יש בידו להדמות ולהתקדש כקדושתו יתב"ש, ונאמרו בזה ביאורים רבים ושונים, אך מכל מקום אין מקרא יוצא מידי פשוטו. ולמדנו מכאן, עד כמה ביד האדם להתרומם ולהתקדש, כי אין גבול למדרגות הקדושה, ואפילו משה רבינו ע"ה גם הוא נצטווה במצוות קדושים תהיו. והמצווה נאמרה לכל אחד ואחד באשר הוא 'קדושים תהיו' - התקדש והתרומם עוד מהמקום אשר אתה עומד עליו.

מה יעשה האדם וחי - לבוא לידי הקדושה, ע"י שירגיל א"ע מעט מעט, וכך מצינו בספר החינוך (מצוה שפ"ז), וז"ל. ודע בני ותהא מרגלא בפומך מה שאמרו זכרונם לברכה (אבות ד ה) עבירה גוררת עבירה ומצוה גוררת מצוה, שאם תשית דעתך למלאות תאוותך הרעה פעם אחת תמשך אחריה כמה פעמים, ואם תזכה להיות גיבור בארץ לכבוש יצרך ולעצום עיניך מראות ברע פעם אחת יקל בעיניך לעשות כן כמה פעמים. כי התאוה תמשוך הבשר (את האדם) כמשוך היין אל

סדר הכתובים, תחילה לכתוב 'דמיהם בם' ואח"כ 'קדושים תהיו', שהרי כך בא לומר לנו - ע"י שפיכת דמים (במסירות הנפש והגוף) יתקדשו להיות 'קדושים תהיו'. אלא ביאורו, כי כאן מצינו כוחה של קבלה בהחלטה חזקה ועצומה תחילה יכריז האדם ויצבי מטרה 'קדושים תהיו' - יעבור עלי מה, הריני מקבל על עצמי להתקדש בקדושה של מעלה (כל חד וחד לפום דרגא דיליה נחשב כמתקדש - בעלייתו אפילו רק מדרגה אחת מהמקום שהוא עומד עד עתה), ואף אם אצטרך לשפוך מדמי על זאת אעשה כן... והיינו כי תחילה יש להציב מטרה, ואח"כ להכשיר את הדרך לבוא אליה.

וכך רמזו גם כן בהא דאיתא בגמרא בכמה מקומות שרב יוסף היה סגי נהור וכן רב ששת. וכתב הר"ן בפרק א' דקידושין בשם תשובות הגאונים שלא נולדו כך, אלא שהם היו מתלמידי רב, וכשנפטר 'רב' נתכנסו התלמידים ודברו על עשרה מהמעלות שהיה לרב, ונטלו התלמידים כל אחד מהנהגותיו בקודש. רב יוסף ורב ששת לקחו על עצמם שלא להסתכל לעולם מחוץ לארבע אמות, אך אחר זמן ראו שאינם עומדים ב'קבלה' זאת, על כן עשו פעולה להזיק לעיניים עד שנסתמאו עיניהם. ויש מי שישאל - זוהי דרך התורה ו'קבלת' התורה, רחוק אני מכל זה כרחוק מזרח ממערב. אלא, אכן, כך היא דרכה של 'קבלה טובה' - שיש לקיימה כחוק ולא יעבור, עד הסוף... כן יקום וכן יהיה. ואף אם יצטרכו בדרך לסמאות העיניים לא יהווה הדבר מכשול ומפריע לקיום הקבלה.

ואם כי וודאי רחוקים אנו ממדרגות הללו, ולא נדרש מאתנו לסמאות עיניים ח"ו. מ"מ נלמד לפי השגתנו לפי מדרגתנו ומצבנו איך לעמוד על הקבלות שאנו מקבלים על עצמנו...

כ. איתא ב'בית אברהם' (שמיני ד"ה והתקדשתם) וז"ל. והתקדשתם והייתם קדושים, חז"ל אמרו (יומא לט.) אדם מקדש את עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה. התורה הבטיחה לכל אחד ואחד והתקדשתם - אם ירצה להתקדש, אז והייתם קדושים - יהיה קדוש ויעבור בכל הנסיונות.

עוד ידוע משמו על זה הפסוק 'והתקדשתם והייתם קדושים', שיש לנו ללמוד מדרכי השיכור, כי מתחילה ישתה מעט, ואח"כ עוד מעט, ועוד ועוד... עד שנכנס לגדר 'שיכור', כמו כן בענייני קדושה, תחילה יקיים 'והתקדשתם', מעט, ועוד קמעא, ועוד קצת, עדי שיגיע למדרגת הקדושה הראויה.

הטבעי גשמי, כי הצורה תשלוט בחומר בשיסכים איש ישראל להתדבק בה' אלוקיו ישלוט בטבעו<sup>ג</sup>. עכל"ק. ומבואר בדבריו הק' יסוד העבודה ודרך החיים בענייני הקדושה, שלא נדרש מהאדם התוצאה שיהיה קדוש, אלא רק הרצון - 'שיסכים להתדבק בה' אלוקיו', ושיתחיל מעצמו לקדש את עצמו, וה' יגמור בעדו ויקדש אותו הרבה מלמעלה.

הנה כתיב בפרשתן (אחרי, יח ב-ג) 'כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה לא תעשו'. ותמה הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (תרל"ה, תרל"ח) דהרי פרק זה עוסק באיסורי עריות, ומדוע תלה הענין ב'מעשה ארץ מצרים'. אלא ביאורו, שבא הכתוב ללמד שגם את המעשים המותרים אל יעשה אותם האדם כמעשה ארץ מצרים, אלא יתקדש בהם בקדושה ובטהרה. וכדברי הרמב"ן הנודעים בפירוש הציווי 'קדושים תהיו' (להלן יט ב) שהכוונה היא להתקדש בדברי הרשות, 'קדש עצמך במותר לך'<sup>ג</sup>, הן בדברים והן במאכל ומשתה וכו'. ולכן לא כתיב

לומר, שכל המקיים מצוה זו נקרא קדוש<sup>יא</sup>. ולמעט זה דקדק לומר אל כל עדת בני ישראל, לומר, כי מצוה זו - קדושים תהיו, היא מצוה שישנה בכל אדם. שכל איש ישראל בקיימו מצוה זו קדוש יאמר לו, ואין הדרגה בישראל שתהיה נמנעת מהשגה זו.

ובך פירש האור החיים הקדוש מה שהקדים הכתוב לומר 'אני ה' אלוקיכם', וז"ל, הנה האדון ה' צב-אות נתחכם בצוותו מצוה זו ודבר נגד יצר הרע, שיאמר איך יכול אנוש טבעי למשול בתאותו אשר היא אנסתו, דבר זה הוא מושלל מהדעת שיחייב ה' שמירתו לכל בהשואה וכו'. ולצד שיאמר אדם כי אין מעצור ברוחו בדבר זה, לכן הקדים ה' בתחלה דברו הטוב ואמר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלוקיכם, כי הן אמת במין אנושי זולת ישראל ישנו בטענה זו כי לא ימצא בכחו למנוע עוצם חשקו ממנו, מה שאין כן אתם בני ישראל לצד היותי ה' אלוקיכם, והיא השגה אלקות בכח האלוהי ינוצח כח

כא. המורם מדבריו, שעל ידי שאדם מפסיק עצמו ונמנע מליפול בפח יקוש שטמן לו השטן הוא יצר הרע, הרי הוא נקרא קדוש. ונשער בנפשנו מי הוא זה הנקרא בלשון בני אדם 'קדוש', הלא רק אחד משרפי מעל זוכה לתואר נשגב זה, או לאידך גיסא אדם שנרצח ל"ע על קידוש ה', שגם הוא זוכה להיקרא 'קדוש'. וכאן רואים אנו שכל המקיז מדמו לעצור את תאוותיו למען שמו באהבה 'קדוש יאמר לו'.

כב. כה אמר הרה"ק הרבי רבי הענין מאלכסנדר זי"ע על הכתוב 'קדושים תהיו' - כי קדוש אני ה' אלוקיכם, הנה קודשא בריך הוא מצווה אותנו 'קדושים תהיו', ואם יאמר האדם, וכי איככה אוכל להתנהג בקדושה, הרי הנני מצוי בתוך חומר גס - המושך אותי מטה מטה, על זה אמרה תורה 'כי קדוש אני ה' אלוקיכם' - כדוגמת הבן שאביו עשיר וגביר אדיר, ומשבא להשיא את בנו, פונה אליו הבן ואומר לו, אבא קשה עלי להינשא כי דואג אנכי על הפרנסה, ולא אדע מניין אקח לכלכל את נפשות אנשי ביתי. ענה לו האב, וכי מדוע תדאג, הרי יש לך אב עשיר ועליו כל מחסורך. כן אומר הקב"ה 'כי קדוש אני ה' אלוקיכם', הלא אני הוא אביכם הקדוש, ואני קדוש וכל אשר לי קדוש, על כן פתחו נא את דרך הקדושה, ואני אבוא אחריכם לפתוח לכם שערי קדושה כפתחו של אולם. כמסופר על בחור 'בנם של קדושים' שהגיע להיכנס אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, בטרם היכנסו ביקש מהמשב"ק הרה"ח ר' חנינא שיף ז"ל שיאמר לרבי כי הוא נכד של רבי פלוני, אך הוא ענהו 'לא נהוג כן גבן'. בחור זה חזר והפציר בו, בהיכנס הבחור לרבי אמר ר' חנינא בחור הלז רוצה שאומר לרבי שהוא בנש"ק. נענה הרבי ואמר, וכי עלי לידע זאת - עליו לידע ולזכור זאת כי בנם של קדושים הוא, כלומר, הנהגתו בחיי יום יום צריכה להיות כפי הראוי ל'בנם של קדושים'. כיוצא בזה עלינו לדעת כי עלינו נאמר 'בנים אתם לה' אלוקיכם', ויש לנו להתנהג כראוי ויאות ל'בנם של קדושים'.

כג. ובכלל הקדושה לעשות סייג וגדר שלא יתקרב אל העבירה, וכלישנא דגמ' (שבת יג.) 'לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב'. וכך פירש הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע מה דאיתא במשנה (אבות א ג) 'ויהי מורא שמים עליכם', ר"ל שבחינת היראה כביכול שיש לו להקב"ה פן יחטא האדם ועי"ז יתרחק ממנו, מורא זה יהי עליכם תמיד, שתהיו שרויים בפחד גדול שלא יתרחק הקב"ה מכם בגלל מעשיכם (תורת אבות, אבות).

בפרשתן (קדושים, יט כז) 'ולא תשחית את פאת זקנך', פעם נשאל הגאון רבי שמעון שקאפ זצוק"ל ע"י תלמידו שהיה מבני מדינת דייטשלאנד (גרמניה), ילמדנו רבינו היאך נהיה כדבר הזה במדינתנו בדייטשלאנד, שהרבה יראים

משא"כ המלאכים שאין בהם לא יצר הרע לא קנאה ולא שנאה (שבת פט.). חסרה להם מעלה זו של עמידה והתגברות על הנסיון ע"כ לא ניתן להם להכנס אל תוככי 'קדשי הקדשים'. ומכאן, שעל ידי ההתגברות בעת נסיון זוכה להתעלות למדרגה גבוהה יותר משל מלאך ה'י, ומהאי טעמא נקרא בית המקדש בלשון חז"ל (פנהרין כ: ועוד) בית הבחירה - שע"ש 'בחירתו' בשוב חשבים הכהנים לעבוד עבודת המקדש.

באמת אמרו, עיקר קנין הקדושה יקנה האדם בשעה שגזברים ומתרבים הנסיונות על האדם והוא מתאמץ בכל בוחו להתגבר עליהם. כביאורו של הרה"ק ה'כתב סופר' ז"ע (דרשות לח"ק שנת תר"ו, בפרשת אמור) על אמרם ז"ל (תו"כ כ קבה, הובא ברש"י בפרשתן, קדושים כ כו) 'אל יאמר אדם אי אפשי בבשר חזיר, אבל יאמר אפשי

'מעשה ארץ מצרים' לא תעשו אלא 'במעשה' כי אף את המותר לעשות לא תעשה בדרך שהמצרי עושה אותו וממלא כל תאוותו.

למען נסותך - ע"י הנסיונות מתעלים אנו יותר ממלאכים בפרשתן (אחרי, טו יז), 'וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו', ודרשו חז"ל (ירושלמי יומא ה ב) דאתי וכל לרבות מלאכי השרת, שאף עליהם נאסר להיות נוכחים בשעה שהכהן גדול נכנס אל הקודש עד צאתו. ובביאור הדברים כתב הרה"ק ה'ישמח משה' (פר' ראה ד"ה והיה המקום) שהמלאכים אינם יכולים ליכנס לפני ולפנים בקודש הקדשים בעת המוכחרת בשנה זה יום הקדוש, כי רק הכה"ג 'שגזכך על ידי בחירתו בטוב', היינו שעמד בנסיונותיו והתגבר על יצרו הרע, הוא לבדו יכול להיכנס לקודש הקדשים,

ושלמים, מדקדקים בקלה כבחמורה, עוברים בשאט נפש על לאו של 'ולא תשחית את פאת זקנך', והם מגלחים זקנם בתער.

השיב לו הגרש"ש כי בלאו זה אין שום גדר וסייג מדרבנן, כי בזמנם של חז"ל היו הכל מגדלים זקנם, ולא הייתה כל סיבה לגזור על כך, ממילא באו לבסוף לעבור על הדאורייתא גופא, כי יהיה מי שיהיה - בלא סייג וגדר ייכשל בגופי תורה.

כיוצא בזה, מסופר בענין השאלה הידועה אודות 'קו התאריך' - באיזה יום יחול השבת ושאר המועדים במדינת יפאן, והנה רבים מהגולים לשם היו מחמירים לשמור שבת (לבד משבת) גם כשיטת החזו"א אך רק לגבי עניינים דאורייתא, והעידו כי אחר שלא היה עליהם עול של דינים דרבנן - נכשלו כולם בכל שבוע אף בדינים האסורים מדאורייתא.

מן הענין לציין את דברי הרה"ק החידושי הרי"ם ז"ע (ליקוטי הרי"ם בפרשתן) שמקשה, מדוע על גילוח הזקן שהוא מהעבירות החמורות - שיש בו ה' לאוין, לא עשו חכמים שום סייג וגדר ומותר במספרים. ומבאר, שאכן, בזמן החכמים הייתה מחלוקת גדולה בין החכמים והצדוקים אודות עשיית 'גדרים וסייגים' למצוות התורה. הצדוקים טענו שאין להגביל את בני ישראל ב'גדרים וסייגים', כי סייגים הללו יכבידו על האדם עד שיבוא למנוע לגמרי מלקיים את התורה והמצווה, לעומתם ענו 'חכמי ישראל' שבלא סיג והרחקה יבואו להקל במצוה לגמרי. עד שבאו לידי פשרה, שיקחו מצוה אחת של גילוח הזקן שחמורה היא עד מאד, וכל העובר עליה מתחייב כאחת בחמשה לאוין, ובוודאי כל בר ישראל יזהר בה מאד, ובה לא יעשו סיג ונראה מי יצדק, ובזה יתבאר מדוע לא עשו החכמים שום גדר וסייג במצוה זו. ומסיים הרי"ם, עתה רואים באמת מה שיצא, שהחכמים צדקו.

כד. יש אומרים, שלכן כתב התנא באבות (ה כב) 'לפום צערא אגרא' בלשון ארמי, כי מבואר בתוס' (ברכות ג. ד"ה היה) 'אומרים העולם, לכך אומרים קדיש בלשון ארמית, לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום, שלא יבינו המלאכים [כמאמרם] (שבת יב:) שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי] ויהיו מתקנאין בנו', והכי נמי אמר 'לפום צערא אגרא' בלשון שהם אינם יודעים כדי שלא יקנאו בישראל.

הרה"ק רבי דוד מטאלנא ז"ע היה נותן טעם בדרך צחות, למה נתן אברהם אבינו למלאכים שלש לשונות בחרדל כאשר באו אצלו כחום היום (כ"מ פו:), כי חרדל מאכל חריף הוא, ובשעת האכילה הרי זה כעין דוקר את הלשון, וזה מה שרצה אברהם לרמוז למלאכים, שמעלתם של בני אדם בשר ודם גדולה יותר מהם, כי הם לא הרגישו מעולם את ההרגשה הקשה כאשר חבירו דוקר בחרצובות פיו ועליו להתאפק מלענות לו, וכיון שאין להם נסיונות דוגמת בשר ודם לכן אין מעלתם כדוגמתם.

וכתב ה'חיד"א זי"ע (דבש לפי מערכת ק אות מט) 'רבותינו ז"ל אמרו שהקם מפני שיבה זוכה להיות ירא שמים, והובא בספר חרדים (פי"ח ה-ו), ורבינו האריז"ל כתב, שאם מכווין הכוונה הראויה זוכה להתחכם בתורה'. והביא את דבריו הגה"ק רבי אליעזר פאפו ה'פלא יועץ' זי"ע בספרו 'אורות אילים' (עמ' קלח) וסיים 'ועתה רבים אינם נוהרים ומאבדים טובה שאין למעלה הימנה'.

הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי חודש סיוון, מאמר ה', מעלת התורה אות יד) מביא מדברי הקדמונים שהכוונה בתיבות 'ויראת מאלוקיך' היא כי התורה הקדושה מביחה שכל מי שיהדר פני זקן יזכה ליראת שמים<sup>1</sup>.

### קדושים - אין קדושה כתורה

**בפרשתן** (יש ב) 'קדושים תהיו', ולשואל במה אתקדש, נשיב - ע"י עסק התורה, שהרי אין קדושה בתורה וכל העוסק בתורה הרי זה מתקדש 'קודש קדשים' (עיי' רמב"ם סוף שמיטה ויובל), וכל העוסק בתורה הרי הוא כ'כהן גדול' הנכנס לפני ולפנים (ע"ז ג.)<sup>2</sup>.

**נוראות** כתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (קובץ אגרות ח"א יג) 'האיש שזוכה לידיעת התורה, רצה לומר, שהשכל הניתן בנפש כנרעין בגומת השדה התאחד עם

ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי', והיינו שעיקר החשיבות שבקיום המצוות הוא כשמתאווה לדבר ונמנע ממנו - כי בן ציווה לו המלך, ולא כשאין לו כלל תאוה ונסיון בענין זה.

וזוה יש שאמרו לבאר בדברי המדרש (ויק"ר כד ט) 'קדושים תהיו, יכול כמוני, ת"ל כי קדוש אני קדושתו למעלה מקדושתכם', שמא ירצה האדם לומר שהוא רוצה להיות כביכול יתברך, שאין לו כל ניסיון וכל תאוה חלילה, וכלל לא ירצה בבשר חזיר ושאר תאוות, לא יאמר כן, אלא אדרבה - 'אפשי ואפשי', ויש לי נסיונות, ודייקא מתוך אלו הנסיונות יענה ויאמר 'רוצה אני אבל אבי שבשמים גזר עלי', ומשם יתעלה לרום המדרגות<sup>3</sup>.

**והדרת פני זקן - כיבוד בני שיבה כסגולה ליראת שמים**  
**בפרשתן** (קדושים, יש לב) מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלוקיך, וכבר הזהירו חכמי הדורות על חומר הענין. וכך כתב ה'אברבנאל' (בפירושו על התורה) לבאר טעמא דמילתא שכתבה תורה במצוה זו 'ויראת מאלוקיך'. כי הנה בן טבע הנערים והבחורים שהמה לזענים ושוחקים מהזקנים, ועל בן הזהירה התורה שייראו מהקב"ה שציווה על כבודם, כי באם לא יכבדו את הזקנים, לא יזכו ח"ו להגיע לזקנה ושיבה להיות כמותם.

**כה.** ואף ב'עולם הזה' יזכה לרב טוב, כביאורו של רבי יהודה החסיד בספר חסידים (קצו) שאותיות נ' וס' סמוכים זה לזה, לרמז כי האדם ה'נס' מעבירה שבאה לידו, נעשה לו 'נס' כפי משאלות לבו לטובה.

**כו.** הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע היה מלמד בכל יום שיעור לבניו ונכדיו, והחסיד הנודע רבי בן ציון מאוסטרובא זצ"ל היה משתתף תדיר בשיעור זה. פ"א איחר רבי בן ציון להגיע לשיעור ולא נכנס לחדר אלא הקשיב ל'שיעור' מאחורי הדלת, לאחר השיעור משהבחין בו ה'אמרי אמת' שאלו מדוע לא נכנס לשיעור, ענה ר' ב"צ שלא רצה להיכנס באמצע השיעור, כי ידע שהרבי יקום לכבודו ולא רצה חלילה להטריח את הרבי, נאנח ה'אמרי אמת' ואמר לו, וכי מה אכפת לך רבי בן ציון שאזכה לעוד קצת יראת שמים על ידי קיום המצווה.

בכלל חרד היה ה'אמרי אמת' על כל זיק של יראת שמים, פעם התאכסן ה'אמרי אמת' אצל אחד מחסידיו, והלה שהיה ירא מלגשת אל הרבי, שלח את נכדו הרה"ח ר' אברהם צייננסקי אל הקודש פנימה, ושאל הנכד את הרבי - זקיני ציווני לשאול האם 'חסר' לרבי דבר מה, והאם 'צריך' הרבי דבר מה. ענהו ה'אמרי אמת' אמור לזקנך ש'חסר' לי יראת שמים, ואני 'צריך' הרבה יראת שמים.

**כז.** כה אמר הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע למשגיח (בישיבת שפת אמת) הרה"ח רבי שמחה בונם לייזרזון ז"ל, וזל"ק, די געסט השגחה אין ישיבה, די זאלסט אכטונג גייען אז זיי זאלען נישט רעדן פין אנהויב לערנען ביזען סוף לערנען, אז זיי ווילען רעדן זאלען זיי רעדן נאכען לערנען, 'אך בצלם יתהלך איש' (תהילים לט ז) 'לעולם יראה אדם כאילו בעל השמועה עומד לנגדו' (ירושלמי שבת פ"א ה"ב, ונדרש זאת מהפסוק אך בצלם יתהלך איש), אין ווען אביי ורבא שטייען אנטקעגען וויא קען מען רעדן עכל"ק [פירוש, בתור 'משגיח' בישיבה, שמור על הבחורים שלא ידברו וישיחו מתחילת הלימוד ועד סופו, כל הרוצה ידבר אחרי סדר הלימוד, והרי 'בעל השמועה עומד כנגדו' - כיצד יהין לדבר



החכמה והיו לבשר אחד, הוא הולך בין אנשים ונרמה לאדם הרואה לעיניים כבן אדם, אבל, באמת הוא 'מלאך' הגר עם בן תמותה, וחי חיי אצילות ומרום על כל ברכה ותהילה.

הרי הוא 'מלאך אלוקים' פשוטו כמשמעו, כי אין שיעור ותכלית למעלות הרמות, בהם יוכל לזכות העוסק בתורה לשמה.

נמצינו למידים, שאף שהאדם אינו אלא 'גוף' גשמי, בשר ודם. מכל מקום באם יהנה רבות בתורה הקדושה עד שכל כולו יהיה רק תורה הקדושה ולימודה, ית"ר שנזכה להאמין בבורא יתב"ש באמונה פשוטה, להרבות באהבת רעים, להכין עצמנו כראוי לקראת מתן תורה, ולעשות נח"ר לבורא יתב"ש לאורך ימים ושנות חיים בביאת גוא"צ בב"א.

כשאביי ורבא עומדים לנגדו בסמוך לו, כיצד יפנה לעסוק ולדבר מעניינים אחרים (הגה"ח ר' נחום ראטשטיין שליט"א (יאיר נתיבות עמו' קא) בשם חמיו הגה"ח רבי זעליג ז"ל).

כתב החזון איש (קובץ אגרות ח"א אגרת ג) עיקר הלימוד הוא התמידי והבלתי נפסק, בלימוד התמידי הוא סוד הקדושה וכו'. מן הראוי לחבל תחבולות איך לקנות את התמדת הלימוד, ולהתפלל על זה תמיד.

פעם דרש הגאון הגדול רבי נתן געשטעטנער זצ"ל לפני תלמידי ישיבה מפורסמת וחזקם בענייני התמדת התורה, בתוך דבריו סיפר, זכורני ימים מקדם, כשלא היו ספרים מצויים לכל כהיום הזה, והנה בחור אחד שהיה מבני עניים הלך לבית עקד הספרים וביקש לקנות גמרא מסכת שבת, אלא שמיד נכזבה נפשו אחר שהמוכר ביקש בעדה סך עצום של עשרה דולר (הון עתק באותם הימים), הבחור שלא היה ברשותו אפילו כמחצית מהסכום החל סב על עקביו, אבל אז נענה אליו המוכר שברשותו מסכת שבת שחסרים בה כמה דפים (מפוזרים) ואותה הוא מוכן למכור לו בזול, שחק עליו הבחור, הרי דבר הבל ושטות הינך מדבר, כי למשל, חסרונה של דף כ' אינו חסרון של דף אחד בלבד אלא של כג' דפים, שהרי דף כ' הוא המחובר בין דף יט לדף כא, ובלעדי דף כ' לא יובנו דף יט ודף כא, נמצא שלא 'גמרא קרועה' בידך, אלא ספר שאינו גמרא כלל, ומכאן תלמד, לבחור שמתיישב ללמוד בשעה תשע בבוקר, לאחר כמחצית השעה מסיתו היצר לעמוד ממקומו, לגשת לבחור פלוני ולשוחח עמו על 'דברים העומדים ברומו של עולם', מה הרוויח היצר מכך, שאף מה שכבר 'קנה' הבחור במחצית השעה נשכח ממנו, והוא מאבד את ריכוז המוח לגבי ההמשך – כשחוזר על מקומו, וכאותה גמרא קרועה שגם הדפים שלפני ואחרי ה'קריעה' אינם כהוגן.

עוד סיפר, שפעם בא אחד מתלמידי הגה"ק רבי עקיבא אייגער זי"ע לפני הרה"ק מקאצק זי"ע, ביקש ממנו הרה"ק שיגיד איזה הנהגת קודש של רבו הרעק"א, החל התלמיד לאמר בכה וכה, ולא הייתה נוחה דעתו של הרה"ק, עד שאמר התלמיד, בשעה שהתיישב רבי הרעק"א לעסוק בתורה, לא הוציא ראשו מהגמרא ממש כמה שעות רצופות, אורו פני ה'קאצקער', ואמר, זאת רציתי לשמוע, כי זה העיקר.

כתב הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע (ב'הנהגות' שלו אות נב) וז"ל. בכל פעם יאמר באמצע הלימוד 'המאור שבה יחזירנו למוטב', ובכל פעם שהיצר מסיתו לסיים בענין ולקצר בלימוד מחמת עייפות או חסרון הבנתו או מחמת שיחת הילדים, יגער ביצר הרע, ויתגבר עליו מאד, וישבור טבעו וילמוד יותר מהרגלו, ובכח עד שייגע, ובזה משבר הקליפות והחיצונים, ומכפרין לו אפילו על כריתות ומיתות ב"ד ומיתה בידי שמים, כי הלימוד בתנ"ך ומשנה וגמרא ופוסקים שהוא בכח ובקול ובנעימת הקול בלי שום מחשבה זרה ובנענוע הגוף מטהר ומצחצח הנשמה ומחדד השכל ומשבר הקליפות והחיצונים מכל וכל.

כתב הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע (שו"ת חו"מ צב) בזה הלשון, ודבר בריאות גופך, כאשר יהיה לימודך באופן הראוי בטח תהיה התורה רפאות לשפך ושיקוי לעצמותיך (לשון הכתוב משלי ג ח).

פעם הגיש אחד מחסידי הרה"ק רבי יוחנן מראחמיסטריווקע זי"ע 'קוויטל' לפני רבו, בו כתב שמבקש 'ברכה והצלחה בכל העניינים', נענה לו הרה"ק דוד המלך היה 'הרבי' הגדול ביותר, והוא אמר (תהלים א ב-ג) 'כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה וגו' וכל אשר יעשה יצליח', והרי שהרוצה לזכות לברכה ולהצלחה בכל העניינים אין לו אלא לעסוק בתורה כי היא מקור הברכה.